

دنباله از شماره دوم سال نهم

تعییرات و اصطلاحات و امثال مشترک فارسی و آذر بایجانی

آدم باید یك سوزن بخودش بز ندیک جوالدوز برمد . نك مط
yoldâšuvâ cuvâldəz

(بخودت سوزن فرو ببر بدوقست جوالدوز)

P

pâk : در مفهوم قیدی معنای کاملاً و قطعاً و بطور اتم و اکمل

pâlânî ayri di بالاش کچ است . نك احد

pâmbərənân با پنه سر بریدن : یقصد او بی نشان کشتن وازمیان بردن . نك فا
bâš kasmâx

pâmbəx əulâxdân cəxâtmâx پنه از گوش بیرون کردن : حرف شنیدن . نك فا

pâpəš tiksamâx پاپوش دوختن .

پاپوش برایش دوختند . نك مط

pahriz elamâx پرهیز کردن : دوری . نك فا

pahlavân pamba di بهلوان پنه است . نك مط

pâmâl elamâx پامال کردن : له کردن . نك فا

parastârləx elamâx پرستاری کردن . نك فا

pardadırrəx yâxci dayi پرده دری خوب نیست . نك مط

pašmač kimin مثل پشمک . ابریشمی افسان . موئی نرم و زیبا .

برنجی بصنعت پخته . نك احد

pavvâra kimin مثل فواره : خونی جهان و بسیار . نك احد

picâx vurseydün əâni اگر کارد باو میزدی خونش در نمیآمد . نك فع
cəximâzdi

(کاردمیزدی خونش در نمیآمد) دوبله یکی میکند . نك مط

pillanin ikisin bir elir گربه دستش بگوشت نرسید گفت گنده است . نك احد

pišiyin âxzi ata (دست گربه بگوشت نمیرسد میگوید واه واه چه بودی میآید)

yetišmaz diyar vâh vâh na pis iy galir

(دست گربه بگوشت نمیرسد میگوید واه واه چه بودی میآید)

گر به دست و رویش را میشوید مهمان میآید . نك مط pišik al - üzün yuvur əsonâx galajâx .	بگر به گفته دفعه ات درمانست بخاک کرد . نك احد pişıya dedila poxun darmân di səşdi üsdün bâsdərdi .
(بگر به گفته گهت درمانست رید رویش را پوشاند) ... piyin jâna sütmâx . (... پیهاش را بجان مالیدن)	په چیزیرا بتن مالیدن . نك فع پز عالی جیب خالی . نك احد .
pozi əli jibi xâli poz vermâx .	پزدادن : خودنمایی کردن . نك فا بولکی : رشوه خوار . نك فع
pulâki . puli vâr ki xoruz sasi eşitniyip	بول دارد که آواز خروس نشینید . نك احد
pul kimin	مثل بول . سخت سرخ از آتش یا از تب . خرد شده به طعمات کوچک . نك احد
pul puli gatirar (بول بول را میآورد)	بول بول را میآورد (با) پیدا میکند . نك احد
pulun yolun yâxci tâpəp . püšk âtmâx .	راه پول را خوب پیدا کرده . نك مط پشک انداختن : قرعه کشی کردن با شماره انگشتان . نك فع

R

مثل رقصها . سبک . بالباسی کوتاه . باز لفی نه بر سم پیراسته . نك احد
raððâs kimin
(مثل رقص)

رحمت به ... : درمورد برتری چیزی بر چیز دیگر گویند مثل درمورد خربزه بیمزه گویند :

rahmat ...
« رحمت بآب حمام ». نك فع

رنگش دنگ گچ دیوار شده . نك مط
rangi olmuš di âx âbbâx

gaž kimin .

(دنگش سفید سفید مثل گچ شده بود)

ruhumun dâ xabari yoxdi روحم خبر ندارد . نک فمع .
(روحم هم خبر ندارد)

rûzi veran âllâh di . روزی دهنده خداست . نک احد

S

sâmâni ita کاه پیش سک واستخوان پیش خر نهادن (یا) ریختن . نک احد
sümüyi âtâ tökmâx .

(کامرا بسک واستخوان را با سبب ریختن)

sabir galdi - sabr ela . صبر آمد - صبر کن . نک مط
sabrinan hâlvâ pişar گر صبر کنی زغوره حلوا سازی . نک احد
ey ðorâ sannan .

(با صبر حلوا می پزد ای غوره از تو)

saððali manim alimda di . ریش دردست منست .

saððali özga alina vermâx . ریش خود را بدست کسی دادن .

(ریش را بدست دیگری دادن)

salâm bizdan di سلام از ماست . نک احد

sumâx - pâlândâ su dâšemâx . آب با غربال پیمودن : کاری عبث کردن (در ترکی آذربایجان کنایه از کار دشوار و طاقت فرسا انجام دادن که معمولا در عبارت «در عروسی تو آب در آبکش حمل خواهم کرد» بکار می رود و منظور اینست که ارادتم بتو واشتیاقم بعروسي تو تا آنجاست که در آن روز خجسته برای هر گونه خدمت شاق و دشواری آمده ام .)

sanün otuvâ yânərux . بآتش تو داریم همه می سوزیم .
(بآتش تو می سوزیم)

san oxiyani man toxumuşâm .	اگر تو خواندی من ُرندم .
آنهایرا که تو خوانده‌ای ما از بر کردہ‌ایم : فریب ترا نمیخوریم .	
sar gardân ڦâlm��(= ڦâl��p)	سر گردان مانده . نک مط
sas c��xm��x .	صدا در آمدن .
sasi özüna xo�� galir .	صوت خودش بگوش خودش خوشنوا بود . نک احد
(صدایش بخودش خوش می‌آید)	
sasi ڦuyunun takinnan c��x��r .	صدا از نک چاه بر آمدن .
(صدایش از ته چاه در می‌آید)	
sav��bi v��r .	نواب دارد .
	نواب داشتن : نتیجه خوب داشتن . نک فا
sav��di ��eh eakip .	سوادش نم کشیده . نک فع
sel kimin .	مثل سیل . اشگیاعرق یاخون یا آبی فراوان . نک احد
sic��n yuv��s��n��	موش بسوداخ نمیرفت جاروب بدمش بست . نک احد
gedammirdi ڦuyruyun�� s��p��rga b��yl��m����di .	
(موش بلانه‌اش نمی‌توانست برود بدمش جاروب بسته بود)	
s��n��x ��o��sun kimin .	مثل قشون شکسته . نک تک و بتغایریق آمدن جمعی . نک احد .
s��sm��r ki ڦ��rn��m	مستراح نمی‌رود که مبادا گرسنه‌اش بشود . نک مط
��j��li .	
(نمی‌ریند که شکم گرسنه می‌شود)	
silliynan ��z ڦ��z��tm��x	باسیلی صورت خود را سرخ داشتن . نک احد .
(باسیلی صورت سرخ کردن)	
siy��hi la��gar .	سیاهی لشکر . نک مط
siza ��ow l veriram	بشا قول میدهم .
sizdan na gizlin .	از شما چه پنهان . نک مط
siz��n har yerda	ذکر خیر شما همه‌جاست . نک مط
zikri xeyr��z di .	

sonki peşmânnex bara	پشیمانی مودی ندارد . نک احمد
bitirmaz .	
(پشیمانی بعدی بار بیار نمیآورد)	
sorâx tutmâx .	سراغ گرفتن
söz cəxâtmâx .	حرف در آوردن
söz eşitmâx adapdandi .	حرف شنیدن ادبست . نک احمد .
(حرف شنیدن از ادبست)	
söz heş vâx gizlin dâlmâz .	حرف پنهان نمیماند . نک احمد
(حرف هیچوقت پنهان نمیماند)	
söz sözi gatirar ârşən bezi	سخن سخن آورد . نک احمد
(حروف را میآورد ذرع خام را)	حرف حرف را میآورد . نک احمد
sözün bâşən âşmâx	سرحرف باز کردن : آغاز سخن کردن . نک فا
su âvâdannex di .	آب روشنائی است . نک احمد
su bir yerda dâlsâ iylanar .	آب که یکجا ماند میگند . نک احمد
su bâşdân geşmâx .	آب از سر گذشتن . بدینه به منتهی رسیدن . نک احمد
sudân cəxmâx .	از آب در آمدن : نتیجه دادن . نک فع
sudân yâxci cəxmâmâx	خوب از آب بیرون نیامدن . نک احمد
su küzasi su yolundâ sənâr	کوزه برای آب میشکند . نک احمد
(کوزه آب برای آب شکند)	
su işmâx kimin .	مثل آب خودن : ساده . نک فع
su işmâx .	از جائی آب خودن : نمیدانم سرچشمه شایعه از کجاست .
(آبخودن)	
sulâr bâş yuxâri gedir	آب سر بالا میرود ؟ نک احمد
(آبها سر بالا میرود)	
sulâri bir arxa getmir	آشان بیک جو نمیرود . نک فع
su şâşşeldâdi ʃonâx	آب صدا کرد مهمان میآید . نک مظ
galajâx .	

su cakmâx .	آب کشیدن : شستن دفعه آخر جامه و دست - زخم آب برداشتن - و آب بیرون آوردن . نک فا
suvâ tüšmüš cəcân .	موش آب کشیده شدن . نک فع
(موش بآب افتاده)	
su vermâx .	آب دادن : بفلزات
su vərmâx .	آب زدن : نم کردن ، تر کردن . نک فا
südüyi kaflanip .	شاشش کف کرده . نک مط
sümük səndərmâx .	استخوان خرد کردن : تعب و رنج در تحصیل داش بردن . نک احد نظیر : دود چراغ خوردن . نک احد
sümük kimin (با)	مثل استخوان . نانی نهایت خشک . نک احد
ela bir sümük di	
(مثل استخوان(با) مثل اینکه استخوانست)	

S

šāmi šaribâن tutmâx .	شام غریبان گرفتن . نک فع
šahridan ešiya sâlmâx از شهر بیرون کردن .
	مثال: که را از شهر بیرون کردند که مراثم بکنند
šakşül šamar eliyip .	شق القمر کرده . نک مط
šarrüvi bizim bâşeməzdâن sow	شرط را لازم مابکن . نک مط
šava kimin	سیاه مثل شبق
šar zâhira hökm clar.	شرع بظاهر حکم میکند . نک احد
šikasda nafsilex elir .	شکسته نفسی میکند . نک مط
šikas yemâx .	شکست خوردن .
šor göz di .	چشم شود است .
šorun cəxâtmâx .	شورش را درآوردن . نک احد
šüvaran mazâš .	خاکشیر مزاج .

T

tâpbâx .	پیدا کردن یا یافتن مثلا: ما شمارا خوب یافتیم
tâbut zêndârovi .	زنگوله تابوت: بچه سر پیری.
tâji sar süz .	شما تاج سرما هستید. نک مط
(تاج سر هستید)	تاچشم کار می کند.
tâ göz išlir .	دندان طمع کنند.
tâmâh dišin eakmâx .	تارومار شده. نک مط
(دندان طمع را کشیدن)	نوکه آمد بیازار کهنه می شود دل آزار. نک احد
târ mât olup .	köhna tǖşdi nazardan .
tâzâ galid bâzârdân	(تازه آمد از بازار کهنه افتاد از نظر)
tâzâ küza sarin su	کوزه نو آب خنک دارد نک احد.
(کوزه تازه آب خنک)	طبعش گل کرده.
tab'i gül eliyip	جفت یا طلاق: (که در متون ادبی فارسی « طاقای جفت » آمده است. نک مقالت دوم چهارمقاله نظامی).
tak - man jüt	تک مضراب زدن: اشاره به مطلبی کردن. نک فا
tak mîzrâb .	تک و توک.
tak tǖk	طعنه زدن
ta'na vurmâx	عرقش نخشکیده ...
tari soyəmâməš .	دختر ترشیده.
turşâməš gəz	تشریف آوردن. نک فا
taşrif gatimâx.	تشریف دارد.
taşrifi vâr .	تاتی کردن: راه رفتن بربان کودکان. نک فع
tati elamâx.	تو کل بخدا. نک مط
tavakkül âllâhâ .	

taxmin vurmâx .	تخمین زدن
tez oynâ pis oynâ .	зор بازی کن بدبازی کن . نک احمد
tika götürân	تیکه بردار بودن چیزی : قابل وصله بودن . نک فا (تیکه بردار)
tika tutmâx .	لقمه گرفتن .
tilismi səndərdələ .	طلسم را دیگر شکستند . نک مط (طلسم را شکستند)
tox rak .	رنگ سیر .
toxun âzdâن	سیر از گرسنه خبر ندارد (سواره از پاده) . نک احمد
xabri yoxdi .	
toxumâx .	باختن : چیزی را از خود درآوردن و شیره بسر کسی مالیدن .
tört (dört) gözli bâxər .	چهار چشمی نگاه میکند .
töwla dayi .	ظوبیله نیست : سرزده باید داخل شد و رعایت اجازت و ادب را باید کرد .
tul eäkmâx .	طول کشیدن .
tûmânâ bira tuşmâx .	کیک در تنبان افتادن : ناراحتی خیال .
tükân âşmâx .	دکان باز کردن : موضوعی را وسیله اغوا و فریب قرار دادن و باعنوان کردن آن جاب مشتری و طرفدار نمودن .
töhmat vurmâx .	تهمت زدن
tulux kimin .	مثل خیک . باورم . با آماس . شکمی بزرگ . نک احمد
tuti vâri .	طوطی وار یا طوطی واری . نک احمد (طوطی واری)
tutmâx	گرفتن : رونق کار ، شعله ور شدن آتش ، آبله و امثال آن . نک فع .
tutulmâx .	گرفته بودن : غمگین بودن . نک فع
tükân taxdalâmâx .	دکان تخته کردن : تعضیل کردن وخاتمه دادن بتظاهر و فریبکاری کسی وسیله عوام‌گردی را ازدست او گرفتن .
tükâlarım biz biz durdi .	موهای بدنم راست شد . نک مط (موهایم سیخ سیخ ایستاد)

tü̞dü̞la bir birlinin jānənā . بچان هم یگر افتادند.

U

ušâx yol üsdünnan götümâx . بچه از سر راه برداشتند.

... ušâyi . بچه : اهل . مثلاً گفته میشود : فلانی بچه تهرانست یعنی تهرانی است

tabriz ušâyi

(بچه تبریز)

ušâxləyâ götümâx . بفرزندی برداشتند . نک فا

Ü

ürak sowmâx خنک شدن دل : تسلی یافتن آن پس از تلافی کردن . نک فع
واشنده دل .

ürak âcəlmâx .

سوختن دل .

ürak yânmâx .

ürak arimâx .

آب شدن دل : بی تاب شدن . نک فع

ürak kabâb olmâx .

کباب شدن دل : متأثر شدن . نک فع

ürak doli olmâx .

دل پرسیدن : دل آزرده شدن . نک فا

ürak ala gatimâx .

دل بدست آوردن : مهر بانی کردن . نک فا

ürayi cox nāzik di .

دلش خیلی نازک است . نک مط

ürakda sâxlâmâx .

درد دل نگاه داشتن . نک فا

üza cakmâx .

برخ کشیدن : افاده کردن ، برتری نشان دادن . نک فا

üzdan getmâx .

از رو رفتن : شرمنده شدن . نک فا

üz dayi ayâx dâšə di

رو نیست سنگ پاست . نک احمد .

üzi yolâ

سر بر راه

üzüna tü̞mür

بروش نیافتند .

üzüna güldüla .

برویش خنده دند .

üzrün isdadi .	عذرش را خواست .
üzüm گara di .	رویم سیاه است : شرمنده‌ام .
üzüm گyr di .	رویم سفید است : شرمنده نیستم .
üz vermâx .	رودادن .

V

vādâr elamâx .	وادر کردن . نک فا
vâllâh aylim گad vermir .	والله عقلام قد نمیدهد .
vâr yoxi bâdâ گetdi .	هست و نیستش بیاد رفت .
vâsil oldi daraka .	بدرك واصل شد .
varandâzлâmâx .	ورانداز کردن . نک فع
vaxsiz xoruz .	خروس بی محل . نک احد
(خروس بیوقت)	وقت بیوقت .
vax bevax .	وقت پیدا کردن . نک فا
vax tapbâx .	وقت دادن . نک فا
vax vermâx .	زدو ... پیش آمد
vərdi ... گâbâyâ galdi .	زدن : ربودن . نک فع
vərmâx .	زدن : مثلاً هاست را باش زدن و نمک را بغذا زدن .
vər səndər .	بزن بشکن

X

xâlâmən dâşşâyi	خاله را خایه بدی خالو شدی . نک احد
olseydi dâyəm olârdi .	
xâm olmâx	خام بودن : بی تجربه بودن

xâtimâx vermâx .	خاتمه دادن . نك فا
xâtiri cox aziz di	خاطر ش خیلی عزیز است . . نك مط
xâtir jam di .	خاطر جمع است . نك مط
xabar tutmâx .	خبر گرفتن . نك فا
xalşin ây zən	دهن مردم را نمی‌شود بست (یا) نمی‌شود دوخت . نك احد
bâylâmâx olmâz .	
(دهان خلق را نمی‌شود بست)	
xalşin ayli gözünda di	عقل مردم درچشم‌شان است . نك احد
xalvat elamâx .	خلوت کردن . نك فا
xamir galip	خمیر ورآمده . نك فا
xax bârmâyanân görsadir .	انگشت نمای خلق شده . نك احد
(خلق با انگشت نشان میدهد)	
xeyrinnan geşmâx .	از خیر چیزی گذشتن . نك فع
(از خیرش گذشتن)	
xibra âdâm alina tüşüp .	بدست آدم خبره افتاده .
xidmata yetişmâx .	خدمت کسی رسیدن : اورا تنبیه کردن ، دیدن . نك فع
(خدمت رسیدن)	
xijalat (xajalat) cakmâx	خجالت کشیدن . نك فا
xijalatdan arimâx .	از خجالت آب شدن . نك فع
xidmat elamâx .	خدمت کردن : نوکری کردن . نك فا
xiyâbânnâri ölçür .	خیابان گز می‌کند . نك احد
(خیابانها را اندازه می‌گیرد)	
xudâfizləx elamâx	خدا حافظی کردن . نك فا
xurdi xamir olmâx .	خرد خمیر شدن . نك فع
xud şirinnəx elamâx .	خودشیرینی کردن . نك فا
y	
yâ nasib yâ əsimat .	یا نصیب یا قسمت . نك احد

yâkəšdân ʃurtuldux	زباران سوی ناودان آمدیم . نک احمد
dâmjiya râs galdux .	.
(از باران خلاص شدیم کیر قطره افتادیم)	
yâkli dili vâr .	زبان چرب و نرمی دارد . نک مط
yâr yâr üsda	روغن روی روغن میروود بلغور خشگ میماند . نک احمد
šeýnar yârmâ yâvân ʃâli	
(روغن روی روغن میجوشد بلغور خالی میماند)	
yâš dâ ʃuri otunâ yânər .	تروخشگ باهم میسوزند . نک احمد
(ترهم باتش خشگ میسوزد)	
yâxci âdâm di - öz	آدم خوبی است - خوبی از خود شماست . نک مط
yâxcələyuzdân di	
(آدم خوبی است - از خوبی خودتان است)	
yâxci canginnan ʃurtuldux .	از چنگش خوب خلاص شدیم . نک مط
yâpəšmâx.	چسبیدن : مطبوع واقع شدن . مثلا گفته میشود : «هوا سرد است آفتاب بانسان می چسبد ». نک فع
yedi usdünنان da su išdi .	خوردن و یک آب هم بالاش . نک احمد
(خورد از رویش هم آب نوشید)	
yemâyənân doymâməsân	با خوردن سیر نشیدی بالیسیدن سیر نمیشود . نک احمد
yâlâmâyənân doymâsân .	
yenmâx.	پائین آمدن : ارزان شدن .
yera daymâx .	زمین خوردن .
yerüz boš.	جای شما خالی یا جای شما سبز . نک فع
(جا یتان خالی)	
yetdi âyləx olmâx.	هفت ماهه بودن : عجول بودن . نک فع
yetdi kafan cürütmâx .	هفت کفن پوستاندن . نک احمد
yetišmâx .	رسیدن : مواظبت کردن . نک فع
yollândərmâx .	براه انداختن : رو براه کردن . نک فا
yolâ tüsмâx.	براه افتادن .

yoldân cəxâtmâx.	از راه بدر بردن : فریفتن . نک فع
yuxi âpârmâx.	خواب بردن . نک فا
yuxiya getmâx . (بخواب رفتن)	خواب رفتن . نک فا
yuxusi âyrər di.	خوابش سنگین است . نک فع
yuxusi yüngül di .	خوابش سبک است . نک فع

Z

zâhir bâtini bir di	ظاهر و باطنش یکی است . نک احمد
zahmat verdüx .	زحمت دادیم - زحمت کشیدیم : موقع خداحافظی . نک مط
zahmat całduz.	
zahmata salmâx.	بزحمت آنداختن .
zarar daymâx .	ضرر خوردن .
zarar vərmâx .	ضرر زدن . نک فا
zararin yârəsənnâñ	ضرر را از هرجا جلو بگیرند منفعت است . نک احمد
seyitmâx manfa' t di (از نصف ضرر برگشتن منفعت است)	
zor vərmâx.	زور زدن : فعالیت کردن . نک فع
zor zorâki iš olmâz .	زور زور کی کاری نمیشود . نک فع

پایان